

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто поняття професійної та комунікативної компетентності. Визначено етапи професійної підготовки майбутніх фахівців. Охарактеризовано основні складові ділової компетентності сучасного економіста. Розмежовано поняття «компетентність» і «компетенція». Розкрито сутність понять «комунікативна компетенція» й «комунікативна компетентність».

Ключові слова: *компетентність, компетенція, професійна компетентність, комунікативна компетентність, комунікативна компетенція.*

Складний період в економіці України, загальні зміни, пов'язані з політичною ситуацією в країні, і, відповідно, глобалізація економічних і соціальних процесів зумовлюють появу нових вимог до організації освітньої системи. Зокрема, це стосується професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки. Окрім формування економічного мислення перед сучасною освітою постає завдання підвищити кваліфікацію та майстерність спеціалістів з метою швидкої адаптації в непередбачуваних і мінливих умовах сьогодення. Не менш важливим є також удосконалення здібності ефективно розв'язувати проблемні ситуації.

На результативність діяльності в економічній сфері, а отже й успіх, впливає, насамперед, рівень сформованості професійних навичок і здібностей працівників, від їх уміння розвиватися паралельно із розвитком новітніх технологій.

Конкуренція на ринку праці вимагає від випускника вищої школи не лише високого кваліфікаційного рівня, а також уміння адаптуватися в умовах економічної нестабільності країни. Перед вищими навчальними закладами, які готують майбутніх фахівців з економіки, постає завдання сформувати у студентів квазіпрофесійні навички та їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Виявленню професійно важливих якостей студентів сприяє моделювання професійних умінь упродовж навчання під час тренінгових занять із розв'язанням різноманітних випробовувань, типових проблемних ситуацій, що є однією з основних складових традиційного навчального процесу.

Реалізація професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах здійснюється за результатами проходження цілого ряду взаємозумовлених етапів.

На першому етапі, який являє собою розвиток початкового недиференційованого інтересу до певного виду діяльності, передбачається

використання таких методів навчання, як бесіди, дискусії, рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій тощо.

Другий етап сприяє формуванню професійних ціннісних орієнтацій. На цьому етапі у свідомості студента складається ідеальна модель майбутньої фахової діяльності як головного орієнтиру професійного саморозвитку. Цьому сприятиме використання активних методів навчання, зокрема, економічних ігор зі спеціальності.

Третій етап позначається активним формуванням професійних умінь, необхідних для практичної діяльності. Під час навчання студентам надається можливість проявити самостійність, ініціативність, творчий підхід, наполегливість у змодельованих та реальних ситуаціях. Зокрема, доцільним є використання комплексних ділових ігор, а також бізнес-тренінгів [4; 8-9].

Отже, формування професійної компетентності тривалим процесом. Саме поняття «професійна компетентність» являє собою спроможність реалізації спеціалістом усіх компонентів професійної діяльності завдяки своїм знанням, навичкам, умінням, здібностям і психічним властивостям.

Основними складовими ділової компетентності сучасного економіста, на думку В. Заутера, є:

- професійна компетентність (теоретичні знання та їх практичне застосування);
- особистісна компетентність (реальна самооцінка, відповідальність, культура праці, здатність до соціальної і професійної адаптації, саморозвиток та самонавчання);
- соціальна компетентність (здатність до ефективної взаємодії та конструктивного спілкування);
- методична компетентність (здатність самостійно розв'язувати проблеми й організовувати свою роботу) [4; 18].

Проте, на нашу думку, не менш важливу роль у професійній діяльності економіста відіграє рівень сформованості комунікативної компетентності. Володіння професійними знаннями й уміннями, а також високий рівень загальної та комунікативної культури є запорукою успіху спеціаліста будь-якої сфери. Тому важливим аспектом в освітньому процесі вишу є також формування комунікативної компетентності як невід'ємної складової комунікативної культури і, відповідно, професійної характеристики особистості.

Поняття «компетентність» тісно переплітається із поняттям «компетенція». Проте необхідно їх чітко розмежовувати. Так, термін «компетентність» уживається на позначення інтелектуально й особистісно обумовленої спроможності людини до практичної діяльності. У свою чергу, «компетенція» є складовою цієї спроможності і являє собою сукупність знань, умінь і навичок. Компетентність – це актуальний прояв компетенції [3]. Отже, компетентність кожної людини виражається у володінні нею відповідною компетенцією.

Комунікативна компетенція забезпечує успішність комунікативної діяльності завдяки засобам мови, яка вивчається, відповідно до мети й ситуації

спілкування в межах будь-якої сфери діяльності. Поняття комунікативної компетенції є поєднанням усіх компонентів, які створюють ситуації спілкування. Це необхідні для студентів, майбутніх фахівців з економіки, знання й уміння, які допомагають розуміти й створювати власні програми мовленнєвої поведінки [2].

На заняттях з мови у студентів формуються різні види компетенцій, на яких базується й комунікативна компетенція. Серед них виділяють:

а) лінгвістичну (мовну) компетенцію – сукупність знань про мовну систему, про правила функціонування мовленнєвих одиниць у мовленні та вміння користуватися цією системою з метою вираження власних міркувань в усній та писемній формі, а також розуміння чужих думок;

б) мовленнєву компетенцію – володіння способами формування й формулювання думок за допомогою мови, які допомагають розуміти думки інших людей та висловлювати власні судження в різноманітних комунікативних ситуаціях;

в) соціокультурну компетенцію – знання студентами національно-культурних особливостей соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови, їх звичаїв, традицій, етикету, історії, культури країни тощо;

г) соціальну компетенцію – уміння орієнтуватися в різних комунікативних ситуаціях, уміння спілкуватися із людьми та правильно будувати своє висловлювання відповідно до мети спілкування й комунікативних намірів мовця;

д) дискурсивну компетенцію – здатність студента використовувати комунікативні стратегії для побудови й інтерпретації тексту;

е) предметну компетенцію – здатність орієнтуватися у спілкуванні відповідно до сфери людської діяльності;

ж) професійна компетенція – забезпечує здатність до успішної професійної діяльності [5].

Комунікативна компетентність студентів являє собою сукупність різних компетенцій (лінгвістичної, фонетичної, морфологічної, синтаксичної і лексикологічної), які визначають правила вербальної та невербальної взаємодії та соціолінгвістичної спрямованості. Основними складовими комунікативної компетентності майбутніх фахівців з економіки є:

- володіння мовними якостями та особливостями мовленнєвої поведінки;
- ефективне використання жанрового розмаїття професійного мовлення;
- володіння логічними й мовними засобами аргументації;
- знання законів спілкування в різноманітних ділових та професійних ситуаціях;
- уміння вести телефонні розмови, ділові бесіди, ділове листування тощо[1].

Отже, формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців є важливим завданням освітнього процесу. Рівень сформованості комунікативної компетентності залежить від мети оволодіння мовою, інтересів і мотивації студентів, видів комунікативної діяльності, обраних ролей тощо. Комунікативна компетентність поєднує різні види компетенцій, опанування

яких є необхідним для забезпечення ефективного процесу професійної комунікації.

Список літератури

1. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза (на основе кредитно-модульной технологии обучения): Автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.С.Андриенко. – Ростов н/Д, 2007. – 26 с.
2. Васильева О.Ф. Лекции по методике преподавания РКИ [Электронный ресурс] / О.Ф.Вайльева. – Режим доступа: <http://mng.rs.gov.ru/node/733>.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс] / И.А.Зимняя // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – Режим доступа: <http://eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
4. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін: Навч. посіб. / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін.; За ред. Г. О. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2006. – 320 с.
5. Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: Учеб. пособие для вузов / А.Н.Щукин. – М.: Высшая школа, 2003. – 334 с.